

JAKÉ ZNAKY MÁ KVALITNÍ VÝUKA A KTERÉ FAKTORY JSOU ROZHODUJÍCÍ PRO VÝSLEDKY ŽÁKŮ?

CHARACTERISTICS OF QUALITY TEACHING AND THEIR IMPACT ON LEARNING OUTCOMES

Klára Šedová, Martin Sedláček, Zuzana Šalamounová

Ústav pedagogických věd, FF, MU, Brno

Abstrakt

V tomto příspěvku se zaměřujeme na otázku, do jaké míry vysvětlují faktory kvality výuky vzdělávací výsledky žáků a jakou roli v tomto modelu má žakovská participace na výuce. Využíváme data z panelové studie 150 českých škol. Kvalita výuky je měřena skrze faktory podpůrné klima, kognitivní aktivizaci a management třídy. Participace ve výuce jako verbální a neverbální zapojení do dialogu ve třídě (zvedání rukou, prezentace myšlenek, kladení otázek, vysvětlování, diskuse s vrstevníky).

Klíčová slova: kvalita výuky; vzdělávací výsledky žakovská participace

Abstract

In this paper, we focus on the question to what extent factors of teaching quality explain pupil learning outcomes and what role student participation plays in this model. We use data from a panel study of 150 Czech schools. Teaching quality is measured through the factors of supportive climate, cognitive activation and classroom management. Instructional participation as verbal and non-verbal engagement in classroom dialogue (raising hands, presenting ideas, asking questions, explaining, discussing with peers).

Keywords: teaching quality; learning outcomes; participation

1 ÚVOD

Tématem prezentace je představení výzkumu zaměřeného na identifikaci faktorů kvalitní výuky. Cílem je nejen ověřit validitu modelu kvality výuky, ale také zjistit, jak konkrétné jednotlivé dimenze kvality ovlivňují vzdělávací výsledky

žáků. Dále se zaměřujeme na to, jakou roli v tomto procesu hraje zapojení žáků do výukového diskurzu.

2 TEORIE

Kvalita výuky zahrnuje celou řadu postupů, které mají zásadní význam pro výsledky učení studentů. Lze ji chápat jako sociální praxi spoluvytvářenou studenty a učiteli kolem oborového obsahu, která má tři klíčové dimenze: kognitivní aktivaci, podpůrné klima a řízení třídy (Alp et al., 2022; Fauth et al., 2014; Praetorius et al., 2018). Participaci žáků následně definujeme jako verbální a neverbální připojení do dialogu ve třídě (zvedání rukou, prezentace myšlenek, kladení otázek, vysvětlování, diskuse s vrstevníky). Vysoce kvalitní výukové postupy jsou považovány za velmi cenné a řada výzkumných studií se je snaží identifikovat. Protože však studenti nejsou stejní, nelze předpokládat, že by u nich byl dopad prvků kvality výuky stejný. V tomto ohledu je velmi poučná studie Atlay et al. (2019), která ukázala, že vliv vedení třídy byl zcela univerzální, zatímco z kognitivní aktivizace a podpůrného klimatu měli větší prospěch studenti s vysokým socioekonomickým zázemím ve srovnání s jejich vrstevníky se středním a nízkým socioekonomickým zázemím.

3 METODOLOGIE VÝZKUMU

V příspěvku využíváme data z počáteční fáze panelové studie zahrnující 134 základních škol, které zahrnují 2 569 žáků šestých tříd (ve věku 11–12 let), 1 755 učitelů a 134 ředitelů. Zaměřujeme se na dvě hlavní otázky: 1) Jak významně ovlivňují faktory kvality výuky výsledky učení? 2) Je žákovská participace mediátorem dopadů kvality výuky?

Ověření validity modelu kvality výuky a škály participace je založena na konfirmační faktorové analýze. Na základě standardních ukazatelů (CFI, TFI, RMSEA, informační kritéria) jsme ověřili latentní faktory kvality výuky (podpůrné klima, kognitivní aktivace a řízení třídy). K analýze vlivu faktorů výuky využíváme následně strukturální modely (HLM).

4 VÝSLEDKY / OČEKÁVÁNÉ VÝSLEDKY

V prezentaci se soustředíme na následující otázky: 1) Jak významně ovlivňují faktory kvality výuky na úrovni jednotlivců a tříd, očištěné o SES, výsledky výuky matematiky? 2) Modifikuje participace žáků vliv kvality výuky na výsledky? První zjištění ukazují, že faktory kvality výuky pozitivně ovlivňují výsledky studentů, i když s různým dopadem. Faktor podpurného klimatu tak například nemá na akademické výsledky žáků přímý dopad a působí pouze zprostředkovaně skrze aktivizaci žáků. Management třídy je pozitivním prediktorem, třídy, které jsou lépe kázeňsky řízeny, mají průměrně lepší výsledky ve srovnání s ostatními. Klíčovým prediktorem je nicméně kognitivní aktivizace, která působí jak v kontextu celé třídy, tak má ve své jedné subdimenzi i dopad na úspěšnost každého žáka. Klíčovým zjištěním je také identifikování role žákovské participace, která v modelu působí jako kompenzátor kognitivně náročné výuky.

5 ZÁVĚRY A DISKUSE

Vzhledem k existujícím důkazům, že kvalita výuky může buď prohlubovat, nebo zmírňovat rozdíly ve výsledcích (Atlay et al., 2019), poskytne naše analýza zásadní poznatky o tom, jak lze vzdělávací postupy přizpůsobit, aby se maximalizovala spravedlnost a excelence ve výsledcích učení. Tím, že se zaměříme na rozhovor ve třídě jako na klíčový mediátor, chceme přispět k diferencovanějšímu pochopení mechanismů, kterými kvalita výuky ovlivňuje různé skupiny žáků.

6 LITERATURA

- Alp, A., Christ, A., Capon-Sieber, V., Grob, U., & Praetorius, A.-K. (2022). Learning processes and their mediating role between teaching quality and student achievement: A systematic review. *Studies in Educational Evaluation*, 75, 101209. <https://doi.org/10.1016/j.stueduc.2022.101209>
- Decristan, J., Jansen, N.C., & Fauth, B. (2023). Student participation in whole-class discourse: Individual conditions and consequences for student learning in primary and secondary school. *Learning and Instruction*, 86, art. no. 101748. <https://doi.org/10.1016/j.learninstruc.2023.101748>

- Fauth, B., Decristan, J., Rieser, S., Klieme, E., & Büttner, G. (2014). Student ratings of teaching quality in primary school: Dimensions and prediction of student outcomes. *Learning and Instruction, 29*, 1–9.
<https://doi.org/10.1016/j.learninstruc.2013.07.001>
- Ing, M., Webb, N. M., Franke, M. L., Turrou, A. C., Wong, J., Shin, N., & Fernandez, C. H. (2015). Student participation in elementary mathematics classrooms: The missing link between teacher practices and student achievement? *Educational Studies in Mathematics, 90*(3), 341–356.
<https://doi.org/10.1007/s10649-015-9625-z>
- Larraín, A., Freire, P., López, P., & Grau, V. (2019). Counter-arguing during curriculum-supported peer interaction facilitates middle-school students' science content knowledge. *Cognition and Instruction*.
<https://doi.org/10.1080/07370008.2019.1627360>
- Praetorius, A. K., Klieme, E., Herbert, B., et al. (2018). Generic dimensions of teaching quality: The German framework of Three Basic Dimensions. *ZDM Mathematics Education, 50*, 407–426. <https://doi.org/10.1007/s11858-018-0918-4>
- Sedova, K., Sedlacek, M., Svaricek, R., Majcik, M., Navratilova, J., Drexlerova, A., Kychler, J., & Salamounova, Z. (2019). Do those who talk more learn more? The relationship between student classroom talk and student achievement. *Learning and Instruction, 63*, art. no. 101217.
<https://doi.org/10.1016/j.learninstruc.2019.101217>
- Webb, N. M., Franke, M. L., Ing, M., Wong, J., Fernandez, C. H., Shin, N., & Turrou, A. C. (2014). Engaging with others' mathematical ideas: Interrelationships among student participation, teachers' instructional practices, and learning. *International Journal of Educational Research, 63*, 79–93.
<https://doi.org/10.1016/j.ijer.2013.02.001>